

Fågelkunskap

Bara fåglar har fjädrar. Det skiljer dem från alla andra varelser.

De flesta skelettbenen är ihåliga vilket ger ett lätt starkt skelett. De har förhållandevis stort hjärta och andningen är mycket effektiv. De har väl utvecklat hörsel och synsinne. Alla fåglar lägger ägg. Den största nu levande fågeln är den afrikanska strutsen som kan bli 2,5 m hög och väga 135 kg. Den minsta bikolibri, som blir 5 cm lång och väger 2,5 gram.

Fåglar indelas i 27 ordningar eller former, 155 familjer och ca 10000 arter. Sedan förekommer underarter och olika raser av samma art. I Sverige har ca 500 arter observerats. (Personer som skådat flest har över 400 arter på sin lista)

Vid Ågestasjön söder om Stockholm-Farsta har ca 240 arter påträffats, här en gulärta

Största ordningen eller formen är **Passeriformes** (tättingar) med 55 familjer och ca 5100 arter. Varierar i storlek från Korp 65cm till Kungsfågel 9 cm. Talgoxe 14 cm

Flugsnappare, lärkor, svalor, trastar, sångare, sparvar etc.

Alla passeriformes har sittfötter med tre tår framåt och en bakåt.

Andra vanliga former är t.ex.:

Anseriformes: Andfåglar

Charadriiformes: Ex. Beckasiner, Måsar, Tärnor, Alkor

Ciconiiformes: Ex. Hägrar, Storkar

Falconiformes: Ex. Gamar, Falkar, Hökar, Örnar

Galliformes: Ex. Fasaner, Höns, Kalkoner

Piciformes: Ex. Hackspettar

Strigiformes: Ex. Ugglor, Uvar

Taxonomi enligt NE

"Vetenskapen om organismernas klassificering, dvs. beskrivning, namngivning (nomenklatur) och formell klassifikation av organismgrupper som taxonomiska enheter"

Vetenskaplig namngivning av fåglar på latin

Släktnamn artemitet rasepitet

De första två anger det vetenskapliga artnamnet

Talgoxe, *Parus major*

Sädesärta *Motacilla alba*

Engelsk sädesärta *Motacilla alba yarellii*

Sädesärta i övriga Europa *Motacilla alba alba*

Naturtypen biotopen avgör mycket vilken mat som finns för fåglarna och därigenom vilka fåglar som förekommer inom den biotop man befinner sig i. Alltså har man förutsättning att se fler arter där biotoperna möts. T.ex. där Våtmark möter äng och skog.

Hur identifierar man fåglar?

Vid en observation kan följande noteras som har betydelse för vilken art det kan vara.

Lokalen eller Biotopen:

Sjö, skog, vid havet, kärrmark, i bebyggelse, vid fågelbordet.

T.ex. Kungsfågel ses aldrig vid fågelbordet men förekommer ganska allmänt ute i skogen. Gråsparvar nästan enbart i buskar i bebyggelse och Bofink och Rödhake både i skogen och i bebyggelse dock sällan eller aldrig (Rödhake) vid fågelborden. Vid fågelborden finns ju t.ex. inte fler insektätande fåglar än eljest inom området. Möjligen om fågelbordet är en bra utsiktspunkt för insektsjakt. Dock brukar katter tycka om fågelbord som jaktställe och de skrämmer bort fåglarna.

Årstiden.

Förekommer fågeln i Sverige vid denna årstid? Se i en fågelbok med kartor över förekomst. De första flyttarna t.ex Ringduva, Tofsvipa, Stare, Sånglärka, Bofink, Rödhake, Skrattnås kommer redan i slutet av mars eller tidigt april.

I början av Maj har många flyttfåglar kommit men inte alla än. T.ex. tornseglare (eller tornsvalor som de flesta säger) kommer normalt först kring 20 Maj.

Storlek, form. och utseende

Storlek kan vara mycket svårt att avgöra om man bara ser en fågel utan att ha något i dess omedelbara närhet att jämföra med. Det gäller speciellt om man använder kikare. Hjärnan luras av det hoptryckta perspektivet i kikare så att det blir svårare att avgöra fågelns storlek i en kikare.

Hur ser näbben ut? Fröätare har kraftiga näbbar och insektsätare klena smala näbbar.

Kort eller lång stjärt.

Teckningar på kroppen och på vingarna kan noteras om den ses flygande

Benens längd och färg.

Ögonens färg

Kroppens form

Beteende.

Hur den flyger. Flyger den t.ex. i stora bågar med raska vingslagserier och däremellan helt hopfällda vingar. Är det troligen en hackspett.

Flyger den med lugna vingslag som en kråka eller hastiga vingslag och snabbt som änder.

Ryttlar den (Står stilla i luften). som t.ex. Tornfalk ofta gör när den spanar in ett byte på marken men aldrig en Sparvhök.

Hur går den på marken.

En Stare går oavbrutet med raska steg under födosök. En Koltrast hoppar eller går spänstigt men stannar och lyssnar och spanar efter mask

Änder indelas i Simänder och Dykänder.

Om man ser en and som dyker efter föda så kan man utesluta simänder och vise versa.

Dykänder: T.ex. Alfågel Brunand, Ejder, Vigg, Knipa, Storskrake, Småskrake

Simänder: T.ex. Gräsand, Snatrand, Stjärtand, Skedand, Bläsand, Kricka, Årta

Hur låter den?

Om man har CD-skiva eller App på mobilen med fågellåten (Se Natursidan.se) så kan man i vissa fall bestämma vilken art det var man såg och eller hörde som annars är helt omöjligt att avgöra. T.e.x om det var en Lövsångare eller en Gransångare. Mycket svårt att se skillnad på men väldigt lätt att skilja på sången. Fågelsång kan även spelas upp via P2-fågeln på Internet.

Några vanliga fåglar I Stockholmstrakten och hur man skiljer dem åt.

Stare och Koltrast

Staren är flyttfågel och förekommer alltså inte under vintern.

Staren går oavbrutet vid födosök och oftast i större eller mindre flockar.

Staren har prickar i dräkten

Staren är mindre än koltrasten och har kortare stjärt.

Starens låten är mer varierade och har knäppningar, visslingar och härmar andra fåglar och ljud.

Staren har kortare trekantigare vingar än Koltrasten.

Koltrast är stannfågel och förekommer alltså även på vintern

Koltrasten hoppar gärna och står still emellanåt. Hanen är svart med gul näbb. (Även Staren har dock gulaktig näbb) Koltrasthonan är mörkbrun och har gråaktig näbb.

Pilfink och Gråsparv

Gråsparven har skillnad mellan könen. Honan är grå och anspråkslös medan hannen är brokigare med svart, vitt och brunt i dräkten.

Pilfinkar har ingen synbar skillnad på könen och är snarlika Gråsparvshanen.

Artpypiskt är dock att Pilfinken är brun uppe på hjässan medan Gråsparven är grå på hjässan.

Pilfink Brun på huvudet och svart fläck på kinden

Gråsparv hane Grå på huvudet och ingen svart kindfläck

Vanligaste fågel på sommaren?

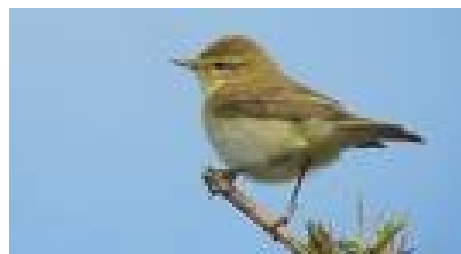

Hane

Bofink flyttfågel

Vår näst vanligaste fågel på sommaren.

Lätt att få syn på.

Lövsångare flyttfågel

Lövsångare tar den titeln. Vanligast alltså.

Något svår att få syn på men sången är lätt att lära sig.

Knölsvan och Sångsvan (Sångsvanen ej vanlig i Stockholmstrakten men förekommer). Knölsvan är ojämförligt vanligast i Stockholm men i fågelsjöar kan båda arterna förekomma. Knölsvanen har rödorange näbb och en svart knöl vid näbbbasen. Sångsvanen har gul och svart näbb. Sångsvanen ”sjunger” eller snarare tutar medan Knölsvanen enda ljud under flygning är ljuden från vingarna som är mycket starka ljud men hörs ej så långt.

Häger och Trana

Häger är allmänt förekommande vid grundare sjöar och vattendrag där den kan fånga fisk. Lever och häckar i flock eller som enskilda par. Kan stå blickstill långa stunder och spana efter fisk och är då inte så lätta att upptäcka. Flyger med halsen inböjd och huvudet därigenom indraget uppe på kroppen och benen hängande ut båkåt vilket i vissa fall kan ge intrycket att det är en fågel som flyger baklänges. Man förväxlar benen med halsen och näbben som sticker ut kan se ut som en spetsig stjärt. **Pinne bak**

Stora kupade vingar är också typiskt Läte: Hest explosivt bräkljud liknande rådjur.

Trana

Tranorna är mycket stora betydligt större än Hägern och flyger med huvud och ben utsträckta. **Pinne alltså både fram och bak.** Läte: Höga trumpetrop hörs långt.

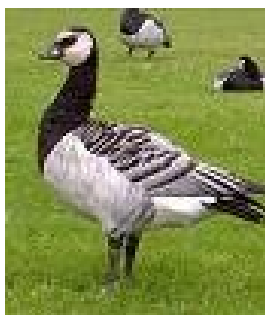
Gäss

Det finns två släkten av gäss. De grå (*Anser*) och de brokiga (*Branta*)

Vanligt förekommande runt Stockholm är Kanadagås, Vitkindad gås (Djurgården och Skansen), Grågås vid sträcklokaler i Stockholms närhet, t.ex. Hjälstaviken

Kanadagås och Vitkindad gås

Mycket lika i dräkten. Vitkindade är dock mindre och har mer vitt på huvudet även på kinderna och det svarta på halsen går även ned på bröstet. De vitkindade här etablerat sig på Djurgården, Skansen och Lidingö där ganska stora flockar kan förekomma på gräsmattor till förtret för badgäster då de bajsar ner gräset. Förväxlas ofta med Kanadagäss. Även Kanadagäss har förkärlek för gräsmattor och har samma beteende. Flyger med utsträckt hals. Dock kortare tjockare hals än Trana och bara korta ben som inte hänger ut där bak. Både Kanadagås och Vitkindad gås kacklar ofta under flygning.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Kanadagås *Branta canadensis*

Grågås *Anser anser*

Sädgås *Anser fabalis*

Björktrast och Rödvingetrast

Björktrasten skrävar och låter som en osmord gräsklippare.

Rödvingetrasten är lite mindre och har ett "ringande" ljud.

Björktrasten har ljusa armhålor och Rödvingetrasten röda (mörka) armhålor.

Armhålorna är där vingen möter kroppen.

Tofsvipa

Ej förväxlingsbar med någon annan fågel.

Flaxigt obestämt flyktmaner på stora rektangulära vingar (Engelskt namn Lapwing), konstiga hessa ljud och tofs på huvudet gör den lätt att identifiera.

Tofsvipa. Lapwing på Engelska.

Vigg, Knipa och Storskrake

Alla tre arterna förekommer allmänt i sjöar och vatten i Stockholmstrakten

Viggen är mer havsfågel och Knipan mer sjöfågel men förekommer ofta på samma lokal.

Könen skiljer sig åt. Alla tre är dykänder.

Hanarna: Alla tre är svarta eller mörkt färgade och vita.

Kniphanen har vit kindfläck (som vigg och Storskrake saknar) och lite toppigt huvud.

Viggen har tofs som hänger ned i nacken. Även den brunaktiga honan har en liten tofs.

Tofsarna syns dock ej alltid.

Storskraken är betydligt större längre och har slankare kroppsform än Knipa och Vigg.

Näbben är längre och smalare med en nedåtböjd spets längst fram.

Fiskmå, Gråtrut, Silltrut och Havstrut

Fiskmås och Gråtrut har exakt samma dräkt och färgteckning. På avstånd kan det vara mycket svårt att se någon skillnad på dem. På nära håll kan skillnad ses på huvudet och näbben.

Gråtruten har kraftig näbb med röd fläck. Ser grym ut.

Fiskmåsen har klenare huvud och näbb och ser barnlig ut i ansiktet.

På nära håll och speciellt om man ser de båda arterna samtidigt så ser man att Gråtruten är betydligt större än fiskmåsen

Silltruten och Havstruten har svarta vingovansidor.

Havstruten är lite större och har grymmare utseende än Silltruten men det kan vara svårt att se på avstånd. Silltruten har gula ben. Havstruten har gråaktiga ben.

Silltruten är flyttfågel och förekommer inte under vintern i Stockholm. De trutar man ser på vintern med svarta vingovansidor på Stockholms ström är alltså Havstrutar. På sommaren kan det vara antingen eller.

Fisktärnor, Silvertärnor

Slank kropp och vingar med svart basker på huvudet. Flyger elegant med svajande flykt.

Mycket svåra att skilja åt. Över insjöar Fisktärnor. Ute i havsbandet Fisk eller Silvertärnor.

Fisktärnan dyker mer målmedvetet ned i vattnet i ett enda dyk för att fånga fisk.

Silvertärnan sänker sig stegvis ned är inte lika beslutsam i sitt dyk efter fisk.

Skräntärnan är en större variant av tärna förekommer i Stockholms skärgård. Den är betydligt tyngre och flyger mer likt en mås.

Skrattmåsar

Brun huva och skränig. I vinterdräkt försvinner det bruna och endast en mörk fläck bakom ögat återstår. Vita vingfrankanter i alla dräkter.

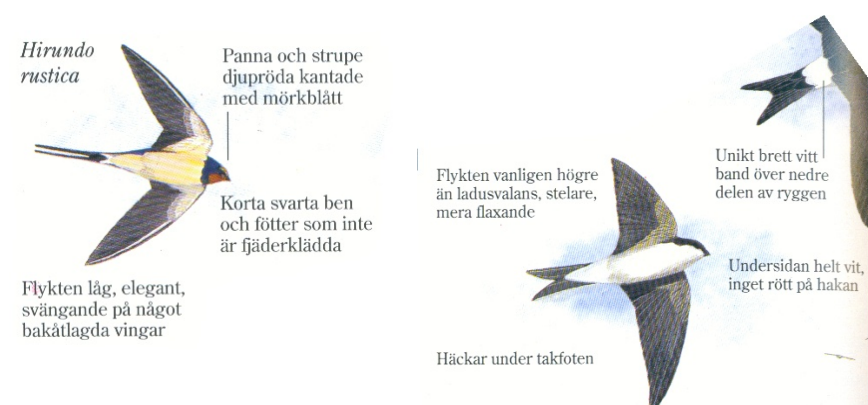
Vissa Skrattmåsar stannar vid Stockholms ström över vintern. På våren när de flyttande skrattmåsarerna anländer har de redan fått sommardräkt med brun huva medan de som varit över vintern i Sverige ännu bara har den mörka fläcken bakom ögat. Kan se ut som om de har två ögon på vardera sidan av huvudet.

Hussvala, Ladusvala och Tornsvala

Hussvalan har tydligt vitt på övergumpen. (Ovansidan av kroppen vid stjärtroten)

Hussvalan är knubbigare och har inga utpräglade stjärtspröt som ladusvalan.

Ladusvalan har mörk haka och stjärtspröt. Båda är ljusa undertill men hakan och stjärtspröten skiljer dem åt från undersidan.

Tornseglare eller tornsvala.

Tillhör familjen seglare och bör alltså heta Tornseglare, men även namnet tornsvala accepteras numera.

Tornseglarna är helmörka och flyger mycket snabbt. De jagar varandra skrikande och verkar ha roligt.

Långa böjda vingar. Kommer sist av svalorna i slutet av Maj början av Juni. Flyger alltid utom då de häckar. Häckar efter ett par år. Äter, sover och gör "det" flygande dag och natt. Sover dock ej så många sekunder i taget.

Ormvråk, Kärrhök eller Örn?

Flygande Ormvråk på hög höjd.

OBS! Ljust band över bröstet

Ormvråk

De rovfåglar som allmänt kan ses utmed vägarna som antingen kretsar över skogen eller sitter på stolpar intill vägen är i allmänhet Ormvråkar. Dräkten varierar mycket mellan olika exemplar. Vanligast mörkbrun men ljusa former förekommer. I alla mörka dräkter syns ett karakteristiskt ljus bröstband

Bivråk

Skillnader mot Ormvråken: Mer sällsynt, mer långvingad, mindre huvud (Göklikt framskjutet). Längre hals (Ormvråken visar ingen hals) längre stjärt med tydligt brett ändband och 1-3 smalare band nära stjärtroten. Det mönstret går igen även på vingarna både över och undersida. Födosöker mer i skog och på marken.

Brun Kärrhök. Hona till vänster, hane till höger,

Kärrhök

Förekommer som Brun Kärrhök eller Blå kärrhök. Brun är vanligast i Stockholmstrakten. Ser man en rovfågel över ett kärr i Stockholmstrakten som flyger med V-ställda vingar så är det mycket troligt en Brun kärrhök. Könen är olika. Honan är brun med gult på huvudet. Hanen har ljusa och svarta partier på vingarna. Se ovan.

Örn

Rektangulära vingar. Kan se ut som flygande trasmatta

Havsörn

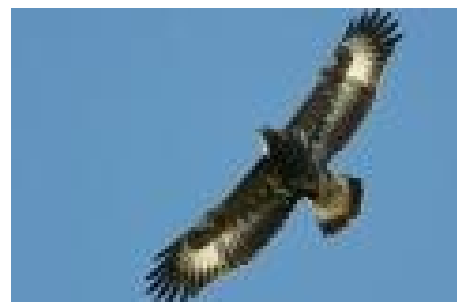
Om en rovfågel ses ute i Skärgården och den rör sig med stora långsamma vingslag och har rektangulära vingar är det troligen en Havsörn.

Då örnar ofta ses högt och kontrasten mot himlen är stark så kan det vara svårt att avgöra skillnader i dräkt mellan Havsörn och Kungsörn. Dock har äldre Havsörnar helvit solfjäderformad stjärt.

Om huvudet sticker ut ungefär lika långt framåt som stjärten bakåt talar det för Havsörn.

Gammal (Adult) Havsörn

Ung Kungsörn

Kungsörn

Version 2.0 2021-05-05

Unga Kungsörnar har vita fält på vingarna ovasida och undersida och på stjärten men med svart ändband. Stjärten sticker ut längre än huvudet. Jfr Havsörn.

Om du vill engagera dig lite mer i fågelskådning kan du besöka följande hemsidor:

<http://www.stof.nu/> (Stockholms ornitologiska förening)

<https://www.artportalen.se>

Välj ”Fåglar” i menyn ”Artgrupp”. Under ”bilder” finns här mer än 300 000 fågelbilder

Fageln.se är en nätbaserad fågelbok där det går att identifiera vilken fågel man sett genom att skriva in vad man bland annat observerat för kännetecken.

Gunnar Viktorsson Tel 073 983 47 86 gunnar.viktorsson@comhem.se